

ਆਈਐਲਆਰ ਪ੍ਰਹਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ,
(1975)2

ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 16 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਿਅਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਆਰਟੀਕਲ 16 ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 16 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਰਾਜ ਦਾ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਨੌਕਰੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। "

ਇਹ ਪੇਟੈਂਟ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਅਧਿਕਾਰਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, *ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (2)* (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਹੁਣ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੀਪੀ ਮਿਧਾ ਦੇ (3) ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਪ੍ਰਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ *ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (2)* ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਸਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(11) ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦੋਵੇਂ ਦਲੀਲਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਲਾਗਤਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕੇ. ਐਸ. ਕੇ

ਰੀਵੀਜ਼ਨਲ ਅਪਰਾਧੀ

ਡੀਐਸ ਤਿਵਾਤੀਆ ਅਤੇ ਬੀਐਸ ਵਿੱਲੋ ਜੇ. ਜੇ.

ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ, - ਦੋਸ਼ੀ-ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, - ਜਵਾਬਦਾਤਾ

1970 ਦੀ ਸੀ. ਆਰ. ਐਫ. ਨੰ 441.

ਸਤੰਬਰ 20, 1973

Surinder Kumar v. The State of Punjab (Tewatia, J.)

ਭੋਜਨ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ (1954 ਦਾ XXXVII)— ਧਾਰਾ 7/16— ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ— ਕੀ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ— ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ — ਦੇਸੀਰਾ.- ਨਿਰੋਧਕ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7/16 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਇਸਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਬਾਰੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਗਵਾਹੀ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਸੁਤੰਤਰ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮੱਗਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ 'ਤੇ ਠੋਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜੈਕਟ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਨਿਆਂ ਦੇ ਗਰਭਪਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਹਿਣ, ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਲ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਲਈ ਤਾੜਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗਵਾਹੀ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਕੱਲੇ ਗਵਾਹ, ਅਧਿਕਾਰਤ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣਾ ਹੈ ਅਤੇ • ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਮਿਲਾਵਟ ਨੇ ਅਸ਼ੁਭ ਅਨੁਪਾਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਿਰੋਧਕ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਸ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਭਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਲਗ ਇਰੇਟਰ ਆਪਣੀਆਂ ਨਾਪਾਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਰਮੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਲਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ, ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਰਾਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਨਿਯਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਘੱਟ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। 1

1972 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਐਸ. ਸੀ. ਮਿੱਤਲ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਚ ਕੋਲ ਕੇਸ ਰੈਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਖਰਕਾਰ 20 ਸਤੰਬਰ, 1973 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਡੀ. ਐਸ. ਤੇਵਤੀਆ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋ ਦੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਚ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

1970 ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਲਈ ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 435/439 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਜੋ ਕਿ °f^'S'^ a ^ a' ਨੂੰ ਸੋਧਦੀ ਹੈ। ਸੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਜਲੰਧਰ, ਮਿਤੀ 10 ਅਕਤੂਬਰ, 1969 ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ

Surinder Kumar v. The State of Punjab (Tewatia, J.)

ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ ਬੀ.ਡੀ.

ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਤਲਬੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ■

ਨਿਰਣਾ

ਤੇਵਤੀਆ, ਜੇ.-ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਫੂਡ ਐਡਲਟਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1954 ਦੀ ਧਾਰਾ 7/16 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਫਸਟ ਕਲਾਸ, ਜਲੰਦੂਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਐਨ.ਐਸ ਭੱਲਾ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। 1,000 ਅਤੇ ਡਿਫਾਲਟ ਵਿੱਚ ਛੇ: ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਰ.ਆਈ. ਉਸਦੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਜਲੰਦੂਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 250, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ।

(2) ਐਸ.ਸੀ. ਮਿੱਤਲ, ਜੇ., ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਆਈ ਸੀ, ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਦਰਭ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 4 ਮਈ, 1972 ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

(3) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪਿਆਰਾ ਲਾਈ ਪੀਡਬਲਯੂ 3' ਇਕੋ-ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ-ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪੀਡਬਲਯੂ 2 ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਖੁਦ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲਾ ਗਵਾਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ-ਮੁੜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਦਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ 1, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਲੇਖ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (1) ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਗੁਜਰਾਲ, ਜੇ. ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ : -

ਇਹ ਆਮ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭੋਜਨ ਮਿਲਾਵਟ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਏਜੰਸੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਗੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,

(1) 1971 PLR 729.

Surinder Kumar v. The State of Punjab (Tewatia, J.)

ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਖਪਾਤੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਦਾਗ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ”

ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਗੁਜਰਾਲ, ਜੇ., ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(4) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਡੀ. ਮਹਿਰਾ ਨੇ ਗੁਜਰਾਲ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ. ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਗੈਰ-ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ, (1), ਬਾਬੂ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ (2), ਐਸ.ਬੀ. ਕੈਪੂਰ, ਜੇ., (2), ਤਿਲਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (3), ਐਸ.ਐਸ. ਸੰਧਾਵਾਲੀਆ, ਜੇ., ਅਤੇ (3) ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਘੁਲਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। (4)। ਫੈਸਲਾ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋ, ਜੇ.

(5) ਬਾਬੂ ਰਾਮ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, (2) ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕੈਪੂਰ, ਜੇ., ਫੁਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਕੈਨਾਨੋਰ ਮਿਉਂਸਪੈਲਿਟੀ ਬਨਾਮ ਪੀ. ਕੰਨਨ, ਪੰਡਾਵਲੱਪੀ ਹਾਊਸ (5) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਫੁਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤਿਲਕ ਰਾਜ ਦਾ ਕੇਸ (3), ਆਬਕਾਰੀ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਸ ਟਾਇਲ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਬਚਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਚੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਦਰਖਾਸਤਕਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਰਾਮ ਲਾਭਾ ਨੂੰ ਵੀ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਅਫੀਮ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਅਫੀਮ ਬੀਜਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਜੀਬ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਮੰਨਣਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਚੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) ਸੀ.ਆਰ. ਦੁਬਾਰਾ. 1967 ਦਾ ਨੰਬਰ 317, 13 ਅਗਸਤ, 1968 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(3) ਸੀ.ਆਰ. ਦੁਬਾਰਾ. 1968 ਦਾ ਨੰਬਰ 1048, 15 ਦਸੰਬਰ 1969 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(4) ਸੀ.ਆਰ. ਦੁਬਾਰਾ. 1969 ਦਾ ਨੰਬਰ 382, 16 ਅਪ੍ਰੈਲ 1970 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(5) ਏਆਈਆਰ **1964** ਕੇਰਲਾ **261**.

Surinder Kumar v. The State of Punjab (Tewatia, J.)

(6) ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਢਿੱਲੋਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਘੁਲਾ ਰਾਮ (4) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੇ. ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਕੁਝ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਿਸੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਅਜੀਬੋ-ਗਰੀਬ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਢਿੱਲੋਂ, ਜੇ.

(7) ਮੇਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਗਵਾਹੀ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸੁਤੰਤਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੱਗਰੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜੈਕਟ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦਾ ਟੈਸਟ. ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗਵਾਹੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਪਲ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾੜਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗਵਾਹੀ ਜੋ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਗਵਾਹੀ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਕੱਲੇ ਗਵਾਹ, ਅਧਿਕਾਰਤ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 134 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ। ਬਾਬੂਲਾਲ ਹਰਗੋਵਿੰਦਾਸ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ (6) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੀ. ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹਨ:

ਇਹ ਕਨੂੰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਟੌਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਬਿਨਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਾਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ

(6) ਏਆਈਆਰ 1971 ਐਸਸੀ 1277.

Surinder Kumar v. The State of Punjab (Tewatia, J.)

ਵਸੀਅਤ ਜਿੱਥੇ ਕਨੂੰਨ ਵਸੀਅਤ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 68 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਮੂਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਕੀ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਧਾਰਾ 10 (7) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 103 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਅਨੁਚਿਤ ਢੰਗਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ

ਜੇਕਰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ - ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨਤ ਪੱਖਪਾਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਹੋਰ ਰਾਜਾ ਖੀਮਾ ਬਨਾਮ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (ਰਾਜ) ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 7):

"ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਓਨਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਉਸ 'ਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਨਿਆਂਇਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਰਵੱਈਆ ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਸੀ ਨੂੰ ਸਿਹਰਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਬ ਲਾਈਕ ਨੂੰ ਚੰਗਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵੱਕਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਢਾਹ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

(8) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਹੀ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜੋ ਮੁੱਦਾ ਅਧੀਨ ਹੈ

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਜੇ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਇਸਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਚਾਈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਤਰਕਪੂਰਨ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(9) ਹੁਣ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪੀਡਬਲਯੂ 2 ਦੀ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਧ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਲਏ ਜਾਣ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਮੀਸੇ ਦੀ ਤਸਦੀਕ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਭਰੋਸੇਮੰਦ, ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੌਤਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਗਵਾਹ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਲਈ ਮਨਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਗਵਾਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੱਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1 ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਕਿ ਉਹ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਖੁਦ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਉਸੇ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਖੁਦ। ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੱਖਪਾਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.2. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਪੀਡਬਲਯੂ 2 ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਸਬੰਧਤ ਸਭ ਤੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਇਕੱਲੇ ਉਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜਾਂ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ (8) ਵਿੱਚ ਦੋ ਦੁੱਧ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲੋ -ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੈਪਲ ਲਏ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਕਿ 'ਇੱਕ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅਟੱਲ ਸੀ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ

Surinder Kumar v. The State of Punjab (Tewatia, J.)

ਨਾ ਕਰਕੇ ਗਵਾਹ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਵੀ ਉਲਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ। ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ।

(10) ਪਿਆਰਾ ਲਾਲ ਪੀਡਬਲਯੂ 3 ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ, ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦਬਾਅ ਪਾ ਕੇ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਜਾਂ ਨਮੂਨੇ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਯਕੀਨਨ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

(11) ਮਿਸਟਰ ਮਹਿਰਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ *ਬੀਜੀ ਗੋਸਵਾਮੀ* ਬਨਾਮ *ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ (9) ਦੇ ਜ਼ੋਰ* 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਤੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(12) *ਬੀ. ਜੀ. ਗੋਸਵਾਮੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ*, ਇਹ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੱਲ ਰਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। . ਇਹ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੈਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ-

(8) ਏਆਈਆਰ 1962 ਪੀ.ਬੀ. 548.

(9) 1973 ਕਾਰ 277.

ਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਮਿਲਾਵਟ ਨੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਸੁਭ ਅਨੁਪਾਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਿਰੋਧਕ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਸ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਭਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵਟਖੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਾਪਾਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਢਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਰਾਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਨਿਯਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਘੱਟ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

(13) ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਰਿਟ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਢਿੱਲੋਂ, ਜੇ.—(14) ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਡੀ.ਐਸ. ਤਿਵਾਤੀਆ, ਜੇ. ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। 'ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਗਵਾਹ, ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ, ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਇੱਕ ਗਵਾਹ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਗਵਾਹੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। *ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਘੁਲਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (4)* ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਮੈਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

(15) ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਤੇਵਤੀਆ, ਜੇ. ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਰੀਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫੂਡ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ■ ਕਿ ਇਸ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੇ. ਐਸ. ਕੇ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

I.L.R. Punjab and Haryana

(1975)²
ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ